

פעילות משטרה צבאית בשבת¹

הרב איל משה קרים

שאלה:

בליל שבת בשעה שלש לפנות בקר, עצרה ניידת משטרתית של מרחב הירקון, חייל עם סמים, על חוף הים בתל-אביב. צוות של מצ"ח הוזעק מן הבסיס המרוחק כחצי שעה נסיעה, כדי לעצור את החייל. מכיון שאני משמש כנהג תורן, התלבטתי אם מותר לי להסיע את הצוות כדי לעצור את החייל ולהביאו לחקירה ולחבישה בבית המעצר. כמו כן התלבטתי אם עלי להשאר בתחנת המשטרה של מרחב הירקון עד צאת השבת היות שאני נהג תורן.

תשובה:

א. הבית יוסף כתב בשם רב שרירא גאון²: "מי שעבר עבירה בשבת או בחול ולא נזכר אלא בשבת, ומתיראין שמא יברח למוצאי שבת, יכניסו לבית הסוהר או ילקוהו בשבת, והשיב אין מלקין ואין מכניסין לבית הסוהר ביום טוב וכל שכן בשבת, דהני מילי דינא אינון, ואין דנין ביום טוב ושבת, ואם ברח אין עלינו כלום". בדברי רב שרירא גאון מבואר, שאין לאסור אדם בשבת כדי למנוע את בריחתו ולפיכך היה מקום לאסור על צוות מצ"ח, לצאת למקום הארוע, אף אם הדבר יגרום לעריקת החייל מצה"ל.

אבל דברי רב שרירא גאון אינם מוחלטים מכמה סיבות. הראשונה שבהם נעוצה בעובדה, שבספר שערי תשובה לגאונים³ כתוב בשם רב שרירא גאון שמותר לחבוש

¹ מתוך ספר 'קשרי מלחמה' חלק ב סימן ל

² או"ח סוף סימן רסג

³ סימן קפב

אדם בבית הסוהר בשבת וכך כתוב גם בכנסת הגדולה⁴ בשמו. סיבה שניה היא, שהבית יוסף בעצמו הביא את דברי רב שרירא גאון, אך השמיט הלכה זו מהשולחן ערוך וכפי הנראה שאינו פוסק כמותו להלכה. סיבה

שלישית היא, שבספר הלכות פסוקות⁵ מהגאונים מובאת תשובת רב פלטוי גאון ובה מבואר שמותר לחבוש אדם בבית הסוהר בשבת כדי שלא יברח במוצאי שבת וזה לשונו: "ולענין אדם שעבר עבירה ונזכר בשבת או ביום טוב, ומתיראין למוצאי שבת שמא יברח ויתלה עצמו ביד גוי, מהו להכניסו לבית הסוהר או להלקותו בשבת או ביום טוב. תשובה, יכניסוהו לבית הסוהר ואל ילקו אותו בשבת, מפני שיש במלקות דברים שיש בהם חלול שבת".

לפי הנ"ל יתכן שהבית יוסף לא פסק בשולחן ערוך כרב שרירא גאון בגלל שזו מחלוקת בין הגאונים עצמם ומשום שדברי רב שרירא במקום אחד עומדים בסתירה לדבריו במקום אחר.

ב. אבל גם אם נקבל את דברי רב שרירא גאון כפי שהם בבית יוסף, עדיין יתכן שמותר לצוות מצ"ח לצאת למקום הארוע כדי להביא חייל זה למעצר, משום שהאיסור לחבוש בשבת לדעת רב שרירא, נעוץ בגזירת חז"ל שלא לדון ביום טוב או בשבת שמא יכתוב פסק דין, אבל בחבישה ללא שום הליך כתיבה בשבת, יתכן שבזה לא גזרו חכמים⁶. לכן אפשר לחלק ולומר: כל שפעולת

החבישה מותנית בכתיבת פקודת מעצר, אז חל איסור חבישה בשבת מכח גזירת חכמים שמא יכתוב פסק דין. אבל היכן שניתן להביא את החייל לבסיס, ולשמור עליו מפני בריחה עד צאת השבת, ובעיקר כשהדבר אינו מחייב לתיתו בבית המעצר דוקא,

⁴ סימן שלט

⁵ סימן קלה

⁶ שו"ת שבות יעקב חלק א סימן יד

אין איסור לעשות זאת בשבת. בדומה לזה פסק בערוך השולחן⁷ וכתב: "ומיהו בדבר עבירה יכולים לשומרו בבית שלא יברח".

ג. ראייה נוספת להתיר את היציאה של צוות מצ"ח לשם ביצוע המעצר אפשר להביא מדברי הרמ"א⁸ שפסק: "אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין ואם יברח אין עלינו כלום". משמע מלשון הרמ"א שדווקא לבית הסוהר אסור להכניס בשבת. אבל מאסר בית, הכרוך בהעמדת שומר מבחוץ שלא יברח

אינו אסור. דבר נוסף שמדויק מלשון הרמ"א הוא, שדוקא מי שנתחייב כבר עונש ומטרת החבישה למנוע בריחתו לפני ביצוע העונש, אז אפשר לומר שחבישה לשם ביצוע העונש נחשבת דין ואסורה בשבת. אבל חבישה לשם שמירה לפני המשפט, אינה נחשבת דין ומותרת בשבת.

לכן נראה שלצורך הבטחת שלום הציבור ותיקון חיי החברה יש להתיר בשבת מאסר של חייל הצורך סמים, שאם לא כן יתרבו חיילים מעשני סמים בשבת ביודעם שיד המשטרה הצבאית לא תשיגם ביום זה.

ד. אבל במקרה שלפנינו, שניידת משטרה אזרחית כבר תפסה את החייל במהלך סיור שגרתי המתבצע לשם שמירה על הבטחון, אין שום היתר למשטרה הצבאית לצאת למקום הארוע, מכיוון שהמשטרה האזרחית יכולה לעכב את החייל עד צאת השבת במשטרת מרחב הירקון ואז להעבירו לידי המשטרה הצבאית. אומנם ביצוע הליך מסוג זה כרוך בכתיבת פקודת מעצר,

אבל אין היתר לחלל שבת ובעיקר כאשר זה כרוך בנסיעה בשבת, כדי לחסוך חילול שבת מאדם אחר. לכן על המשטרה הצבאית להודיע למשטרת מרחב הירקון שתעכב אצלה את החייל הנ"ל עד צאת השבת. אבל אם המשטרה האזרחית מסרבת לעצור

⁷ סימן שלט סעיף יב

⁸ או"ח סימן שלט סעיף ד

את החייל, בטענה שאין זה תפקידה אלא תפקיד המשטרה הצבאית, וכתוצאה מכך לא יעצר החייל כלל, חובה לנסוע

בשבת כדי לבצע את המעצר משום פקוח נפש של החייל, שהרי לא אחת קורה שאדם נפטר כתוצאה משימוש בסמים, וגם משום פקוח נפש ציבורי, כי יתכן מאד שחייל זה אינו רק צורך סמים אלא גם סוחר בסם, ובזה הוא מכשיל ומסכן בני אדם נוספים. מלבד זאת צרכני סמים הופכים לפעמים לפורצים ודינם כדין בא במחתרת, ובכל כגון זה שנדרש להבטיח את שלום הציבור יש להתיר את המאסר בשבת, גם כשהוא כרוך באיסורי תורה.

ה. במקרה הנ"ל שניידת משטרה צבאית לכדה את החייל, יש להביאו לתחנת המשטרה הקרובה ולהשאר שם עד צאת השבת, היות שהחזרה לבסיס אינה לצורך פקוח נפש⁹. מאידך צוות מצ"ח נמצא בכוננות גם בתחנת המשטרה בגלל שהינו מרוכז וזמין דרך הטלפון.

סיכום:

1. חובה לעצור בשבת חייל אשר משתמש בסמים גם כשהדבר כרוך בנסיעה.
2. מותר להכניסו למתקן מעצר צבאי כדי לשמור עליו מפני בריחה.
3. אין לבצע הליך כתיבה בשבת בכל שלבי המעצר, אלא אם כן יש צורך בכך כדי שיוכל לחזור ולעצרו בשעת הצורך, ואז לכתוב ביד שמאל, בשינוי וכדומה.
4. אם החייל נתפס על ידי משטרה אזרחית, אין לנסוע למקום כדי לעצרו, אלא אם כן המשטרה האזרחית מסרבת לעשות זאת.
5. אסור לחזור בשבת לבסיס.

⁹ משיב מלחמה ח"א עמוד רלב